

Helena Synowiec

Wokół problemów kształcenia językowego w szkole – badawcze i dydaktyczne dokonania pracowników krakowskiej Akademii Pedagogicznej

Jubileuszowy charakter sympozjum „Dydaktyka literatury i języka polskiego. Tradycje – współczesność – perspektywy” skłania do refleksji nad dokonaniem dydaktyków i językoznawców w zakresie kształcenia językowego Akademii Pedagogicznej (obecnie Uniwersytetu Pedagogicznego). Od lat zajmują się oni teoretycznymi i praktycznymi problemami tego kształcenia: prowadzą badania nad umiejętnościami językowymi dzieci i młodzieży, analizują szkolne sytuacje komunikacyjne, wzbo-gacają teorię kształcenia językowego oraz integrują działania środowisk dydaktycznych w Polsce podczas Jesiennej Szkoły Dydaktyków.

W publikacjach pracowników krakowskiej uczelni obserwujemy przenikanie się praktyki szkolnej z teoriami lingwistycznymi – z różnymi dyscyplinami językoznawstwa (np. socjolingwistyką, pragmalingwistyką, glottodydaktyką, lingwistyką kulturową). Zainteresowania badawcze albo wyrastają z obserwacji procesu dydaktycznego, a wyniki badań potem służą praktyce szkolnej, albo też badania są próbą weryfikowania teorii językoznawczych w sytuacji szkolnej, lecz oprócz spełniania tego celu zazwyczaj prowadzą do implikacji dydaktycznych. Ramy referatu nie pozwolą mi nawet skrótowo ująć wszystkich dokonań zespołu krakowskich badaczy. Dlatego, odwołując się do wybranych publikacji, wskażę tylko te ich badania empiryczne, które okazały się inspirujące dla działań dydaktycznych i dalszych prac badawczych. Skupię się wokół dwóch kręgów badań: języka dzieci i młodzieży i jego zróżnicowania oraz komunikacji dydaktycznej¹. Oba

¹ Pomijam relacjonowany już w innych artykułach ważny problem komunikatywności (czytelności) podręczników szkolnych, który był przedmiotem badań Krystyny Gąsiorek, a ostatnio również Zofii Budrewicz i Marii Sienko. Por. K. Gąsiorek, *Czytelność podręczników szkolnych w związku z rozwojem słownictwa uczniów*, Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego, T. 10, red. E. Polański, Katowice 1990, s. 125–145; też, *Komunikatywność (czytelność) podręczników literatury a język uczniów w szkole średniej*, [w:] *Podręczniki literatury w szkole średniej*, pod red. B. Chrzastowskiej, Poznań 1991, s. 137–145; też, *Wskaźnik czytelności podręczników dla klas I–III szkoły podstawowej w ujęciu diachronicznym*, [w:] *Podręczniki do kształcenia polonistycznego w zreformowanej szkole – koncepcje, funkcje, język*, pod red. H. Synowiec, Kraków 2007; Z. Budrewicz, M. Sienko, *Zadania formacyjne w katechizmach dla gimnazjalistów – spojrzenie polonisty*, [w:] *Język katechezy*, pod red. M. Przybylskiej i W. Przychyń, Tarnów 2008, s. 240–259. Prace zapoczątkowane przez K. Gąsiorek były kon-

kręgi są mocno związane z nurtem antropocentrycznym w dydaktyce kształcenia językowego².

Badania nad językiem dzieci i młodzieży

Przed ćwierćwieczem prof. E. Polański, zarysowując stan badań nad językiem uczniów, pisał, iż paradoksem jest fakt, że w Polsce język dzieci częściej jest przedmiotem badań psychologów i pedagogów niż językoznawców, mimo że od językoznawców można oczekiwać diagnozy umiejętności językowych uczniów, a diagnoza ta dostarczyłaby dydaktykom naukowych podstaw prognozowania ćwiczeń, materiałów do kształcenia językowego, przesłanek do tworzenia programów i podręczników³.

Sytuacja od tamtego czasu zmieniła się. W wielu środowiskach akademickich w Polsce podjęto badania różnych aspektów języka dzieci i młodzieży, także sprawności komunikacyjnej⁴. Do rozwoju badań przyczyniały się nowe kierunki w lingwistyce, które odsłoniły inne perspektywy badawcze i wpłynęły na przeobrażenia edukacji językowej w szkole. Ponadto czynniki cywilizacyjne, m.in. szybki dostęp do źródeł informacji, sprzyjały wymianie poglądów i wyników badań między uczonymi z różnych krajów oraz zaadaptowaniu metodologii i narzędzi badawczych. W ostatnich kilkunastu latach powstały więc prace dotyczące rozwoju u dzieci słownictwa z różnych kręgów tematycznych, składni wypowiedzi dziecięcych oraz umiejętności tekstotwórczych⁵. W związku z możliwością zastosowania teorii pragmalingwistyki i kognitywizmu poszerzono badania na konceptualizację pojęć, zwłaszcza

---

tynuowane również w środowisku katowickim przez Annę Okwiecińską, por. A. Okwiecińska, *Wskaźniki czytelności podręczników dla szkół ponadpodstawowych a wskaźniki czytelności wypowiedzi uczniowskich na tle porównawczym*, [w:] *Podręczniki do kształcenia...*, s. 109–127.

² Por. m.in. H. Wiśniewska, *Antropocentryzm a kształcenie językowe*, [w:] *Z uczniem pośrodku. Podmiotowa dydaktyka literatury, języka i kultury*, pod red. Z. Budrewicz, M. Jędrychowskiej, Kraków 1999; R. Pawłowska, *Kształcenie sprawności językowej koniecznym warunkiem rozwoju osobowego i intelektualnego*, [w:] *Kształcenie językowe w szkole*, t. 4, red. M. Dudzik, Wrocław 1988, s. 135–148; E. Polański, *Podmiotowość w kształceniu językowym i polonistycznych podręcznikach (z uwzględnieniem propozycji badań)*, [w:] *Kształcenie sprawności językowej i komunikacyjnej. Obraz badań i działań dydaktycznych*, pod red. Z. Urygi i M. Sienko, Kraków 2005, s. 57–65.

³ E. Polański, *Maria Zarębina. Język w rozwoju jednostki. Analiza tekstów dzieci do wieku szkolnego. Rozwój semantyczny języka dziecka* [rec.], [w:] *Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego*, T. 6, red. J. Kram i E. Polański, Katowice 1986, s. 171.

⁴ Por. m.in. *Zagadnienia komunikacji językowej dzieci i młodzieży*, Warszawa 1991; *Świadomość językowa. Kompetencje – dydaktyka*, red. E. Sękowska, Warszawa 1996; S. Grabias, *Język w zachowaniach społecznych*, Lublin 1994; por. też artykuły zamieszczone w pracy zbiorowej: *W kręgu zagadnień dydaktyki języka i literatury polskiej*, pod red. H. Synowiec, Katowice 2002, s. 499–549.

⁵ Por. m.in. H. Zgółkowa, K. Bułczyńska, *Słownictwo dzieci w wieku przedszkolnym. Listy frekwencyjne*, Poznań 1987; U. Kopeć, *Rozwój słownictwa nazywającego uczucia w języku dzieci i młodzieży*, Rzeszów 2000; M. Święcicka, *Charakterystyka składniowa wypowiedzi dzieci w wieku przedszkolnym*, Bydgoszcz 1993; J. Kowalikowa, *Słownictwo młodych mieszkańców Krakowa*, Kraków 1991; B. Bokus, *Tworzenie opowiadań przez dzieci. O linii i polu narracji*, Kielce 1991.

aksjologicznych, przez młodzież, a ponadto na kompetencje komunikacyjne i gatunkowe (tekstologiczne) uczniów. W badaniach diagnostycznych uwzględniano ponadto problem sprawności i świadomości językowej dzieci i młodzieży ze środowisk dialektalnych⁶.

Rezultaty badań stanowiły przesłanki do projektowania działań dydaktycznych. Świadczą o tym publikacje z zakresu kształcenia szeroko rozumianej sprawności komunikacyjnej (nadawczej i odbiorczej)⁷, a przede wszystkim opracowanie przez Annę Dyduchową spójnego systemu metod kształcenia sprawności językowej i modelu podręcznika⁸, które znalazło kontynuację w serii podręczników *To lubię!* i *Sztuce pisanie*.

Zanim jednak to nastąpiło, powstały w środowisku krakowskiej Akademii Pedagogicznej prace, które wpisują się w tradycję badań nad językiem uczniów. Ich autorka Maria Zarębina – chociaż nie była dydaktykiem – opisała na podstawie badań językoznawczych kierunki rozwoju semantycznego języka dzieci młodszych aż do etapu szkolnego. W książce *Język polski w rozwoju jednostki*⁹ usystematyzowała dotychczasowe polskie i obce badania nad językiem dzieci i odsłoniła tzw. białe plamy, obszary wymagające dalszych dociekań badawczych. Zainspirowała młodszych pracowników naukowych do kontynuowania badań z zakresu języka uczniów. Zebrane przez nią przed 35 laty teksty języka mówionego dzieci krakowskich mogą służyć obecnie badaniom porównawczym, pozwalają bowiem wskazać uwarunkowane społecznie i kulturowo zmiany, jakie zaszły w tematyce swobodnych rozmów oraz leksyce i frazeologii współczesnego młodego pokolenia¹⁰.

W swoich badaniach M. Zarębina uwzględniała również wypowiedzi uczniów klas starszych w sytuacjach oficjalnych¹¹. Analizowała strukturę leksykalną tekstów, wykorzystując do tego celu metody językoznawstwa statystycznego; są one do dziś przydatne do ustalania ilościowego i jakościowego przyrostu wyrazów, wskaźnika skomplikowania struktury składniowej tekstów oraz wskaźnika rozwoju stylistycznego. Badaczka mocno akcentowała rolę czynników dydaktycznych w roz-

---

⁶ Por. m.in. *Komunikacja i tekst w perspektywie rozwojowej i komunikacyjnej*, pod red. J. Porayskiego-Pomsty, Warszawa 2005; B. Boniecka, *Pragmatyczne aspekty wypowiedzi dziecięcych*, Lublin 1995; M. Karwatowska, *Prawda i kłamstwo w wypowiedziach młodzieży licealnej lat dziewięćdziesiątych*, Lublin 2001; *Językowy obraz świata dzieci i młodzieży*, red. J. Ożdżyński, Kraków 1995; B. Niesporek-Szamburska, *Językowy obraz pór roku i tradycji kulturowych w twórczości dzieci*, Katowice 2004.

⁷ Por. H. Synowiec, *Sprawność językowa uczniów w śląskim środowisku gwarowym*, Katowice 1992; R. Mrózek, *Świadomość językowa i zachowania komunikacyjne a środowisko gwarowe*, [w:] *W kręgu zagadnień...*, s. 544–549.

⁸ Por. R. Pawłowska, *Lingwistyczna teoria nauki czytania*, wyd. 2, Gdańsk 1993; *Kształcenie językowe w szkole*, red. M. Dudzik, t. 1–8, Wrocław 1981–1999; A. Dyduchowa, *Metody kształcenia sprawności językowej uczniów. Projekt systemu, model podręcznika*, Kraków 1988.

⁹ Por. szerzej na ten temat J. Kowalikowa, H. Synowiec, *Miejsce nauki o języku w kształceniu językowym uczniów*, [w:] *Kształcenie językowe...*, s. 46–54.

¹⁰ M. Zarębina, *Język polski w rozwoju jednostki. Analiza tekstów dzieci do wieku szkolnego, Rozwój semantyczny języka dziecka*, Kraków 1980.

¹¹ Por. m.in. B. Boniecka, *Pragmatyczne aspekty...*; J. Porayski-Pomsta, *Umiejętności komunikacyjne dzieci w wieku przedszkolnym*, Warszawa 1994.

wijaniu słownika i stylu wypowiedzi¹². Podkreślała też związek między rozwojem leksykalnym dzieci a poznawaniem przez nie mechanizmów słowotwórczych¹³.

Profesor Zarębinie zawdzięczamy ponadto „przeszczepienie” na polski grunt metody badania czytelności tekstów – wzoru na obliczanie indeksu komunikatywności, który z powodzeniem jest stosowany do oceny czytelności podręczników – przystawalności ich języka do możliwości uczniów na poszczególnych etapach kształcenia¹⁴.

Metody frekwencyjne, które preferowała badaczka w analizie wypowiedzi uczniowskich, są obecnie raczej stosowane jako wspierające inne metody, ale nadal mogą stanowić wymierny wskaźnik, np. nominalizacji czy werbalizacji stylu.

W latach 80. XX w. (i wcześniej) w pracy nad ilościowym rozwojem słownictwa uczniów upatrywano główny czynnik, który warunkuje sprawność językową¹⁵. Dalsze badania wykazały jednak, że większą wagę trzeba przywiązywać do wyjaśniania znaczeń wyrazów, wskazywania łączliwości leksykalnej, tworzenia tekstów o różnych funkcjach i celowego wyzyskania leksemów zróżnicowanych pod względem stylistycznym lub emocjonalnym. Okazuje się bowiem, że nawet uczniowie o bogatym zasobie słów nie zawsze używają ich precyzyjnie i we właściwym kontekście¹⁶.

Cenne spostrzeżenia dla dydaktyków kształcenia językowego przyniosła publikacja Krystyny Gąsiorek o rozwoju abstraktów w języku dzieci i młodzieży¹⁷. Autorka za pomocą frekwencyjnej i semantycznej analizy słownictwa ustaliła stopień opanowania przez uczniów rzeczowników abstrakcyjnych i poziom rozumienia ich znaczenia. Jej badania dają wgląd w różne sposoby wyjaśniania pojęć, w dziecięce asocjacje słowne, odczytywanie znaczeń z budowy słowotwórczej, nadawanie wyrazom sensów metaforycznych. Do tych badań nawiązują dydaktycy i autorzy podręczników, proponując ćwiczenia słownikowo-frazeologiczne (np. objaśnianie znaczeń wyrazów), w których odwołują się do doświadczeń dzieci i do różnych tekstów kultury¹⁸. Jednocześnie praca K. Gąsiorek otworzyła nowe pole badawcze, m.in. nad rozwojem słownictwa nazywającego uczucia¹⁹ i nad wartościowaniem w języku uczniów.

Zauważmy, że zagadnienia aksjologiczne od dawna stanowiły przedmiot zainteresowań językoznawców i dydaktyków krakowskiej Akademii Pedagogicznej,

¹² M. Zarębina, *Słownictwo wypowiedzi oficjalnych (dialogowych) w środowisku szkolnym (analiza statystyczna)*, Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego, T. 5, Katowice 1984, s. 132–148; M. Zarębina, *Rola szkoły w rozwoju języka (słownika) młodzieży*, [w:] *Polityka językowa*, red. W. Lubaś, Katowice 1977, s. 98–107.

¹³ Tamże.

¹⁴ Por. m.in. K. Gąsiorek, *Czytelność podręczników...*

¹⁵ Por. E. Polański, *Słownictwo uczniów*, Warszawa 1982.

¹⁶ Por. H. Wiśniewska, *Bogactwo/ubóstwo słownika jako przejaw stereotypowego myślenia o sprawności językowej uczniów*, [w:] *W kręgu zagadnień...*, s. 132–141.

¹⁷ K. Gąsiorek, *Abstrakta w rozwoju języka dzieci i młodzieży*, Kraków 1991.

¹⁸ Por. m.in. *Dziecko w świecie języka*, t. 13 serii Nauczyciele-nauczycielom, pod red. B. Dymary, Kraków 2004; por. też K. Orłowa, H. Synowiec, *Język ojczysty. Podręcznik kształcenia językowego dla klas I–III gimnazjum*, Warszawa 2002–2004.

¹⁹ Por. U. Kopeć, *Rozwój słownictwa...*

którzy sytuowali je w kontekście swoich dociekań lingwoedukacyjnych (Teodozja Rittel), pragmalingwistycznych i etnolingwistycznych (Jan Ożdżyński, Maciej Kawka); prowadzili badania nad profilowaniem pojęć wartościujących i językowym obrazem wartości²⁰.

Badania empiryczne Ryszarda Jedlińskiego²¹ doprowadziły do zrekonstruowania obrazu świata wartości młodzieży przełomu XX i XXI w. kilku środowisk. Rezultaty badań okazały się ważne ze względów teoretycznych i dydaktycznych. Wykazały korzyści, jakie dają propozycje metodologiczne lingwistyki kognitywnej, akcentującej pragmatyczny i semantyczny aspekt języka. Badacz w toku analizy materiału zwrócił uwagę i na konotacje semantyczne, związane przez młodych nadawców wypowiedzi z definiowanymi pojęciami aksjologicznymi, i na kwestię zrelatywizowania wartościowania, zależnie od doświadczeń życiowych, punktu widzenia, typu kultury akceptowanego w danym środowisku. Wreszcie, zastosowana perspektywa badawcza umożliwiła opisanie sposobów uzasadniania przez młodzież wyborów wartości i wyjaśnienie mechanizmu, przyczyn oraz zróżnicowanie wyrazów i związków frazeologicznych. Wyniki badań zachęciły innych badaczy do podejmowania szczegółowych tematów z zakresu języka wartości młodzieży²². Autor wytyczył drogę poszukiwania rozwiązań dydaktycznych i wskazał ich podstawy: traktowanie języka w szkole nie tylko instrumentalnie jako środka i narzędzia porozumiewania się, lecz jako „interpretatora” świata, tj. docenienie funkcji poznawczej i kulturowej języka, a także uwrażliwianie na etyczny wymiar słowa²³.

Do kontynuowania badań nad językiem ucznia i poszerzania ich płaszczyzn składają dziś przemiany społeczno-kulturowe, które się dokonały w ostatnich dziesięcioleciach: procesy globalizacyjne, uwarunkowania cywilizacyjne (np. rozwój technologii informatycznych)²⁴. Przemiany te odzwierciedlają się silnie w języku młodego pokolenia (leksyce, tekstach). „Zanurzenie” w praktyce dydaktycznej daje okazję do uchwycenia zjawisk języka, wpisujących się w jego ewolucję²⁵. Chociaż badania nad językiem uczniów, prowadzone w różnych ośrodkach naukowych w kraju, służą głównie celom diagnostycznym, ich wyniki mogą też być przydatne językoznawcom w prognozowaniu zjawisk językowych. Pozwalają bowiem obserwować intensywność niektórych procesów na podstawie ich przejawów w języku młodego pokolenia. Jeśli przy tym w opisie materiału badacze uwzględniają dane

---

²⁰ Por. m.in. artykuły Marii Rachwałowej, Barbary Guzik i innych zamieszczone w pracy zbiorowej: *Wartościowanie w dyskursie edukacyjnym*, pod red. J. Ożdżyńskiego i S. Śniatkowskiego, Kraków 1999.

²¹ R. Jedliński, *Językowy obraz świata wartości w wypowiedziach uczniów kończących szkołę podstawową*, Kraków 2000.

²² Por. U. Kopeć, *Językowy obraz wartości w wypowiedziach licealistów (przyjaźń – miłość – nienawiść)*, Rzeszów 2008.

²³ Kilka lat po ukazaniu się książki R. Jedlińskiego M. Zarębina i K. Gąsiorek opublikowały obszerną pracę *Świat wartości w języku studentów krakowskich przełomu wieków* (Kraków 2005), która dostarcza m.in. argumentów za koniecznością wprowadzenia zajęć z kultury słowa na niepolonistycznych kierunkach studiów.

²⁴ B. Skowronek, *Kształcenie sprawności komunikacyjnej na tle przemian współczesnej kultury*, [w:] *Kształcenie sprawności językowej...*, s. 66–75.

²⁵ Por. K. Ożóg, *Polszczyzna przełomu XX i XXI wieku*, wyd. III, Rzeszów 2007.

frekwencyjne, to można się zorientować w dysproporcjach ilościowych między formami akceptowanymi przez normę i takimi, które – choć norma ich jeszcze nie zaakceptowała – są w uzusie. Ponadto badania te dostarczają informacji leksykologom i leksykografom na temat przesunięć znaczeń wyrazów, będących w powszechnym użyciu młodych Polaków (może to być argumentem za uwzględnieniem nowych znaczeń w słownikach języka polskiego).

Badania z zakresu komunikacji dydaktycznej

Prace badawcze nad komunikacją językową w szkole służące dydaktyce dają możliwość weryfikowania metodologii lingwistycznych²⁶. Efektem tego typu prac jest m.in. publikacja Bogusława Skowronka pt. *O dialogu na lekcjach w szkole średniej*. Autor, łącząc kompetencje językoznawcy i dydaktyka, wypracował rzetelny warsztat badawczy²⁷, dzięki któremu ustalił prawidłowości rządzące procesem porozumiewania się nauczyciela z uczniami na lekcji, wskazał na swoistość pragmatyczną i dydaktyczną różnych aktów mowy, warunki ich fortunności, ponadto uwzględnił determinanty zewnętrznojęzykowe i inne czynniki (np. pedagogiczne) wpływające na jakość komunikacji dydaktycznej. Oceniał model tej komunikacji – potwierdził nadmierną dominację nauczyciela na lekcjach i wniknął w jej przyczyny²⁸.

Dydaktyczne przesłanie rozprawy Bogusława Skowronka postulujące zmiany modelu komunikacji i kształcenia przyszłych nauczycieli nadal jest aktualne. W szkole bowiem wcale nie są rzadkie dyrektywne akty mowy oraz heureza²⁹, choć coraz częściej obserwujemy zastępowanie ich autentycznym dialogiem, metodami problemowymi, praktyki pisarskiej i przekładu intersemiotycznego. Można mieć nadzieję, że implikacje edukacyjne badań nad procesem komunikowania się na lekcji oraz nad językiem uczniów nie pozostaną w sferze postulatów.

Na koniec chcę wyrazić uznanie dla zespołu dydaktyków i współdziałających z nimi językoznawców krakowskiej Akademii Pedagogicznej za to, że ich prace przyczyniły się do rozwoju dydaktyki kształcenia językowego i znalazły kontynuację w badaniach podejmowanych w innych ośrodkach, nie tylko poszerzyły wiedzę o kompetencji językowej uczniów oraz komunikacji dydaktycznej, ale wyszły naprzeciw praktyce szkolnej³⁰.

---

²⁶ Por. teoretyczne prace T. Rittel, m.in.: *Metodologia lingwistyki edukacyjnej. Rozwój języka*, Kraków 1994; *Podstawy lingwistyki edukacyjnej. Nabywanie i kształcenie języka*, wyd. II, Kraków 1994; publikację B. Guzik, *Powinnościowy model języka w dyskursie edukacyjnym*, Kraków 2003; M. Kawki, *Dyskurs szkolny. Zagadnienia języka*, Kraków 1999; por. też prace zbiorowe: *Dyskurs edukacyjny*, wyd. II poprawione i poszerzone, pod red. T. Rittel i J. Ożdżyńskiego, Kraków 1997; *Wartościowanie w dyskursie...*

²⁷ B. Skowronek, *O dialogu na lekcjach w szkole średniej. Analiza pragmatyczno-językowa*, Kraków 1999.

²⁸ Por. tamże, s. 179–189.

²⁹ Por. O. Przybyła, *Akty mowy nauczycieli*, Katowice 2005.

³⁰ Np. koncepcja kształcenia w programach i podręcznikach serii *To lubię!*, nowatorskie rozwiązania w zakresie kształcenia umiejętności pisania, por. Z.A. Kłakówna, *Sztuka pisania. Klasy 4.–6. szkoły podstawowej*, Kraków 2005; Z.A. Kłakówna, J. Steczko, K. Wiatr, *Podręcznik do języka polskiego. Sztuka pisania. Ćwiczenia redakcyjno-stylistyczne. Klasy I–III gimnazjum*, Kraków 2003.

**Around the problems of language education at school: Kraków
Pedagogical University teaching staff's achievements in research and education**

Abstract

The paper discusses the University teaching staff's achievements concerning the language of children and young people and classroom interaction.

Special attention is paid to research methodology and research results and their teaching implications. The prognostic significance of research results is emphasised since it is strictly connected with future language phenomena and with the verification of research methodology. The establishment of future activities referring to teaching practice is also considered important.